

Kıyı Kesimlerinde Vandalizmin Değerlendirilmesi: Ordu İli Örneği

Melike ÇAKMAK¹, Eda ŞENTÜRK^{2*}, Pervin YEŞİL³

¹Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi, 52200, Ordu

²Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi, 52200, Ordu

³Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 52200, Ordu

¹<https://orcid.org/0009-0007-5739-9330>

²<https://orcid.org/0009-0002-4888-7037>

³<https://orcid.org/0000-0003-4395-6881>

*Sorumlu yazar: edasenturk653@gmail.com

Araştırma Makalesi

Makale Tarihiçesi:

Geliş tarihi: 03.03.2025

Kabul tarihi: 05.09.2025

Online Yayınlanma: 13.01.2026

Anahtar Kelimeler:

Kıyı parkları

Davranış analizi

Peyzaj donatı elemanları

Bitkisel materyal

Kamusal alan tahribatı

ÖZ

Çağımızın önemli sorunlarından biri haline gelen vandalizm, engellenmediği takdirde çevreye zarar veren, estetik değerleri bozan ve maddi kayıplara yol açan bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentlerde giderek artan bir sorun haline gelen vandalizm, kamusal alanlarda hem çevresel hem de sosyal boyutlarıyla ele alınması gereken önemli bir konudur. Bu çalışmada, kullanıcıların kıyı alanlarında yer alan oturma elemanları, aydınlatma direkleri, çöp kutuları, korkuluklar, bitkisel materyaller ve zemin kaplamaları gibi kentsel donatılara hangi şekillerde (çizme, boyama, kırma, bükme vb.) zarar verdikleri analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında Ordu ili kent merkezinde yer alan üç farklı kıyı bölgesi (Rıhtım-Teleferik İstasyonu güzergahı, Teleferik İstasyonu-Gazi Köprüsü güzergahı ve Akyazı sahili) seçilmiş ve bu alanlarda doğrudan gözlem ile fotoğrafçılık yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda vandalizme daha fazla maruz kalan alanlar tespit edilmiş ve zarar gören unsurlar detaylı biçimde değerlendirilmiştir. Özellikle oturma elemanları, aydınlatma donatıları ve duvar yüzeylerinin en fazla tahrip edilen öğeler olduğu belirlenmiştir. Kullanıcı yoğunluğu ve erişilebilirliğin fazla olduğu alanlarda vandalizmin daha yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Çalışma, kamusal kıyı alanlarında vandalizmin mekânsal dağılımını ortaya koymakta ve benzer alanlarda vandalizm riskini azaltmaya yönelik çözüm önerileri geliştirilmesine katkı sunmaktadır.

Evaluation of Vandalism in Coastal Areas: The Example of Ordu Province

Research Article

Article History:

Received: 03.03.2025

Accepted: 05.09.2025

Published online: 13.01.2026

Keywords:

Coastal parks

Behavioral analysis

Landscape reinforcement elements

Plant material

Destruction of public spaces

ABSTRACT

Vandalism, which has become one of the major problems of our time, is an act that damages the environment, destroys aesthetic values, and causes material losses if not prevented. Vandalism, which is becoming an increasingly serious problem in cities, is an important issue that needs to be addressed in public spaces in terms of both its environmental and social dimensions. In this study, the ways in which users damage urban fixtures such as seating elements, lighting poles, trash cans, railings, plant materials, and floor coverings in coastal areas (e.g., scratching, painting, breaking, bending, etc.) were analyzed. Within the scope of the research, three different coastal areas (the Pier-Cable Car Station route, the Cable Car Station-Gazi Bridge route, and the Akyazı coast) located in the city center of Ordu Province were selected, and direct observation and photography methods were used in these areas. Based on the data obtained, areas more exposed to vandalism were identified, and the damaged elements were evaluated in detail. It was determined that seating elements, lighting fixtures, and

wall surfaces were the most damaged elements. It was observed that vandalism was more prevalent in areas with high user density and accessibility. The study reveals the spatial distribution of vandalism in public coastal areas and contributes to the development of solutions aimed at reducing the risk of vandalism in similar areas.

To Cite: Çakmak M., Şentürk E., Yeşil P. Kıyı Kesimlerinde Vandalizmin Değerlendirilmesi: Ordu İli Örneği. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2026; 9(1): 379-390.

1. Giriş

Kentlerin yaşanabilirliğini artırmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak, kent ile kentli arasındaki ilişkinin dengeli ve bilinçli bir şekilde kurulmasıyla mümkündür. Bu ilişkinin sağlıklı kurulması, yalnızca fiziksel planlamayla değil, aynı zamanda kullanıcı davranışlarının kamusal mekânlara etkilerinin anlaşılmasıyla da doğrudan ilişkilidir (Baltutar ve Artar, 2022). Kentsel alanların korunması ve kullanıcılar tarafından benimsenmesi, çevresel kalitenin sürdürülebilirliğini destekleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Günümüzün önemli kentsel sorunları arasında yer alan ve etkisini giderek daha fazla hissettiren vandalizm; yalnızca çevre kalitesini düşürmekle kalmayıp, aynı zamanda ciddi maddi kayıplara da yol açmaktadır (Sakıcı, 2022). Kentleşme süreciyle birlikte önemli bir sorun olarak ortaya çıkan vandalizm, kentin ortak kullanım alanlarına yönelik zarar verme eylemleri olarak tanımlanmaktadır. Özellikle doğal ve kültürel değerlere, eşyalara ve sanat eserlerine yönelen bu eylemler, düzensiz ve kontrolsüz bir dürtünün sonucudur. Bu dürtü, “bir yöne doğru hareket etme” anlamına gelen saldırganlık (aggression) dürtüsünden kaynaklanmaktadır (Şahin ve ark., 2019).

Namba ve Dustin (1992), vandalizmi bir nesnenin ya da alanın estetik veya ekonomik değerini kasıtlı olarak düşüren fiziksel hareketler olarak tanımlamaktadır. Öğülmüş (1995), ise vandalizmi tahripçilik olarak ele almakta ve kamu mallarına ya da bireylerin mallarına yönelik saldırganca davranışlar sergileme eğilimi olarak ifade etmektedir. Bu eylemler, başkalarına ait mallara zarar verme amacı taşıyan saldırganca davranışlar biçiminde tanımlanmaktadır. Özellikle doğal ve kültürel değerlere, sanat eserlerine, yapılara, eşyalara ve nesnelere yönelik, yakıcı, yok edici ve kontrolsüz bu dürtü, saldırganlık dürtüsünün bir türevidir (Akyol, 2006; Olgun, 2013).

Vandalizm; sosyolojik, psikolojik ve ekonomik sonuçlar doğuran önemli bir sorun olup, sosyal etmenler, sosyo-psikolojik faktörler ve mekânsal özellikler gibi çeşitli değişkenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Topaloğlu, 2021). Eğitim eksikliği, bireylerin mekâna yönelik aidiyet ve sahiplenme duygusunun eksikliği, nüfus yoğunluğu, yetersiz kent içi aydınlatma ve yoğun kamusal kullanım gibi unsurlar, vandalizmin başlıca nedenleri arasında sayılmaktadır. Vandalizm eylemleri arasında duvarlara yazı yazmak, park mobilyalarına zarar vermek (kazıma, yakma, kırma), park ve bahçelerdeki bitkileri sökme veya ezme, refüjlerdeki bitkileri tahrip etme gibi davranışlar yer almaktadır (Saliyeva ve Juraboyev, 2023). Bu tür eylemler; bireylerin rekreatif ihtiyaçlarını karşılamalarını engellemekte, yapısal ve bitkisel unsurların onarımı ya da yeniden kullanımı kimi zaman imkânsız hale gelmektedir. Bunun yanı sıra, vandalizmin neden olduğu zararlar yüksek onarım maliyetlerine yol açmakta, kazalara ve diğer suçlara zemin hazırlamakta ve kent estetiği açısından ciddi bir görsel kirlilik oluşturmaktadır (Aslan, 2018).

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, insan ihtiyaçlarını fizyolojik ihtiyaçlardan başlayarak kendini gerçekleştirme ihtiyacına kadar beş temel kategoride sınıflandıran kapsamlı bir model sunmaktadır. Bu modele göre, bireyler temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında psikolojik ve sosyal sorunlar yaşayabilirler. Vandalizm, bu bağlamda, bireylerin özellikle saygınlık ve ait olma gibi üst düzey ihtiyaçlarını karşılayamamaktan kaynaklanan bir davranış olarak değeriendirilebilir. Stollard (2003), tarafından yapılan çalışmada, vandalizmin genellikle önceden planlanmamış, anlık tepkiler sonucu ortaya çıkan bir davranış olduğunu göstermektedir. Bu durum, vandalizmin altında yatan nedenlerin karmaşık ve çok boyutlu olduğunu ve bireylerin o anki duygusal durumları, çevresel faktörler ve sosyal etkileşimler tarafından şekillendiğini vurgulamaktadır.

Toplumun ortak kullanımına açık alanlar olan kamusal mekânlar, kullanma olgusu aracılığıyla tanımlanmakta ve işlev kazanmaktadır. Ancak, bu alanların ortak kullanımıyla birlikte kötüye kullanım ve zarar verme eğilimleri de gündeme gelmektedir (Akyol, 2006; Onay ve ark., 2024). Kamusal alanlarda sosyal donatı elemanlarına kullanıcılar tarafından verilen zararlar; kırma, çizme, bozma, ezme, sökme ve boyama gibi eylemlerle kendini göstermektedir. Bu zararlar, bireylerin rekreatif ihtiyaçlarını karşılamalarını engellemekte ve kamuya yönelik zararların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca, yapısal ve bitkisel materyallerde değişiklik yapılmasını gerektiren yüksek onarım maliyetlerine yol açmaktadır (Yavuzer, 1998; Olgun, 2013; Sağlık ve ark., 2020).

Kamusal alanlar arasında yer alan kıyı alanları ise estetik, rekreatif ve sosyal yönleriyle kentliler için cazip mekânlar olmakla birlikte, yüksek kullanıcı yoğunluğu nedeniyle fiziksel tahribata en açık alanlardan biridir (Köse, 2024). Özellikle yaz aylarında artan nüfus hareketliliği, bu alanlarda gözlemlenen vandalizm davranışlarını artırmaktadır. Bu nedenle kıyı alanlarında gerçekleşen vandalizm eylemlerinin analiz edilmesi hem mekânsal sürdürülebilirlik hem de evre bilinci açısından büyük önem taşımaktadır.

Ordu ili Altınordu kıyı kesiminde vandalizmin etkilerinin incelendiği bu çalışmada; alan üç farklı bölgeye ayrılmış, vandalizm etkileri gözlemlenmiş ve fotoğraflanmıştır. Elde edilen veriler tablo haline getirilerek analiz edilmiş ve mevcut vandalizm eylemleri değeriendirilmiştir.

Çalışma alanı olarak kıyı kesiminin seçilmesinin nedeni, bu alanların yüksek kullanıcı yoğunluğuna sahip olması ve kamusal kullanım açısından büyük öneme sahip olmalarıdır. Kıyı alanları, kentliler için estetik, rekreatif ve sosyal değerieler taşıırken aynı zamanda vandalizme karşı savunmasız alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle, kıyı kesiminde gerçekleşen vandalizm eylemlerinin incelenmesi, mekânsal sürdürülebilirlik ve evre bilinci açısından önemli bir gereklilik olarak görölmüştür.

2. Materyal ve Metot

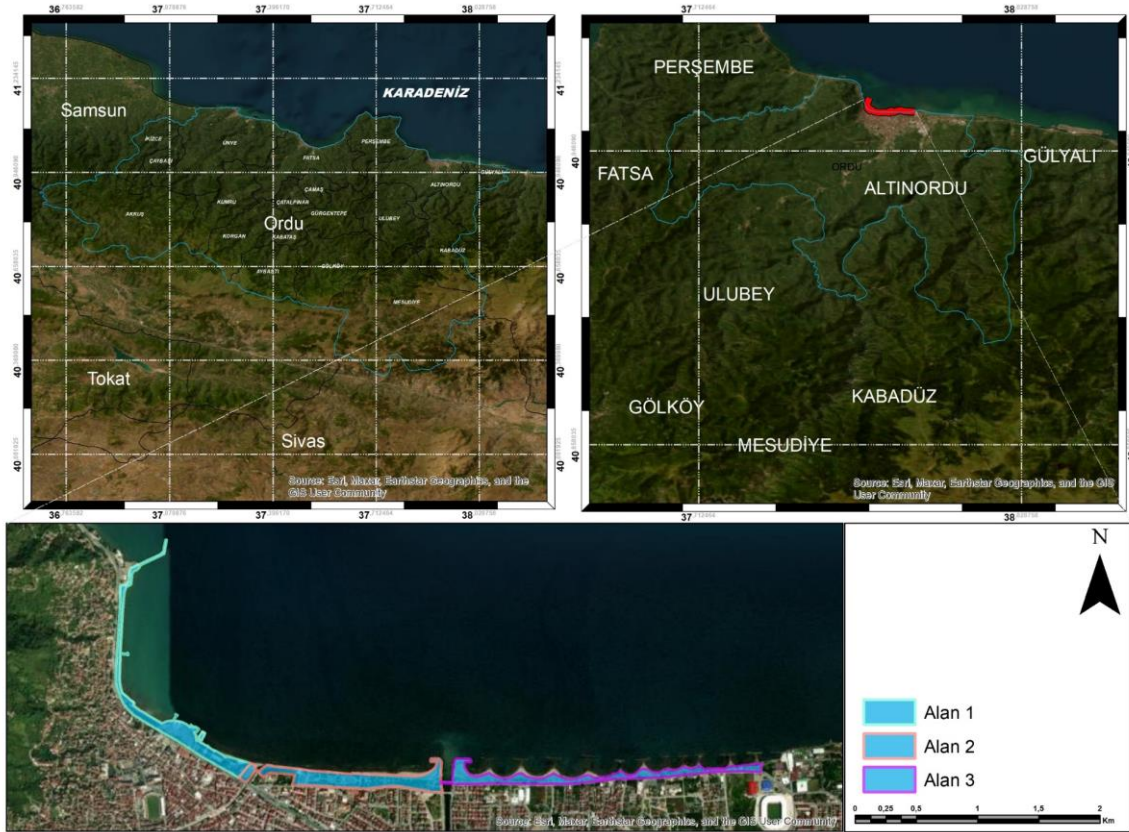
Çalışma alanı olarak seçilen Ordu ili Altınordu ilçesi, Ordu ilinin merkez ilçesi olup, Karadeniz Bölgesi'nde 41°08'-40°20' kuzey enlemleri ile 36°40'-38°06' doğu boylamları arasında bulunmaktadır. 2023 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre, Ordu'nun toplam nüfusu 775.800, Altınordu ilçesinin nüfusu ise 225.349'dur. İlin yüzölçümü 5,861 km²'dir (NVİ, 2023). Çalışma alanı,

Altınordu ilçesi kıyı kesiminde yer almakta olup, toplamda 272,241 m² büyüklükte alan kaplamaktadır. Kent merkezinde tüm kıyı şeridi çeşitli rekreasyonel aktiviteler sunmaktadır. Akarsular doğal sınırlar olarak kıyı şeridini üç farklı bölgeye ayırmakta ve bu bölgeler birbirinden oldukça farklı karakteristikler sergileyen rekreasyon alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Her bir alan, kendine özgü donatı elemanları ve kullanım biçimleri ile kentin farklı kullanıcı ihtiyaçlarına hizmet etmektedir.

Alan 1 (Rıhtım – Teleferik İstasyonu güzergahı): Yürüyüş ve gezinti yolları ile bu yollar üzerinde konumlandırılmış açık ve kapalı oturma mekanlarının yoğunlukta olduğu alan. Başlıca donatı elemanları; korkuluk, yer döşemesi, aydınlatma direği, bank, tel koruyucu, şemsiye direkleri, iskele zemini, oturma grubu, spor aletleri, bilgilendirme tabelası, çöp kutusu, yetişkin ağaçlar, kayalıklar, kayak pisti, pergola direği ve elektrik panosudur.

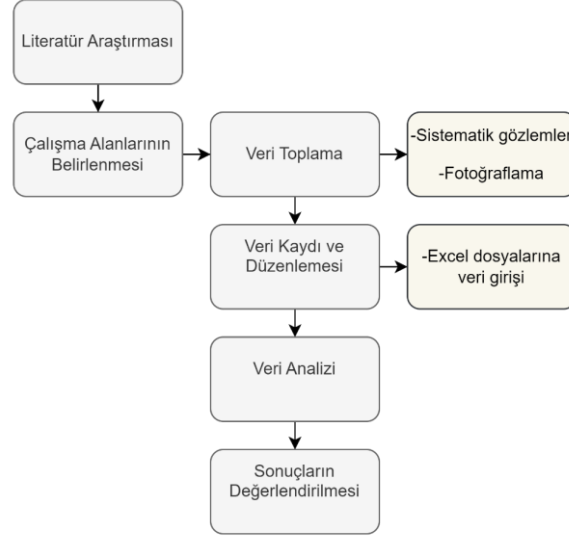
Alan 2 (Teleferik İstasyonu – Gazi Köprüsü güzergahı): Çocuk oyun alanı ve spor aletleri içeren, kentin en büyük park alanı olan Tayfun Gürsoy Parkı’nı da içine alan karma kullanıma sahip alan. Bu alandaki donatılar; duvar, süs salıncağı direği, spor aleti, çocuk oyun alanı, yetişkin ağaç ve bank olarak belirlenmiştir.

Alan 3 (Akyazı sahilı): Plaj ve cankurtaran gözlem kulesi, piknik alanları gibi kullanımları barındıran sahil bölgesi. Donatı elemanları; cankurtaran gözlem kulesi, yer döşemesi, aydınlatma direği, bank, tel korkuluk, oturma grubu, ahşap korkuluk, yetişkin ağaçlar, kayalık, pergola direği ve istinat duvarından oluşmaktadır.

Şekil 1. Çalışma Alanı

Bu çalışma, Ordu ili Altınordu kıyı kesiminde vandalizmin etkilerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi çerçevesinde yürütülmüştür (Şekil 2). Araştırmanın temel veri toplama aracı olarak saha gözlemleri ve fotoğraflama yöntemi kullanılmıştır. Veriler, 16-26 Aralık 2024 tarihleri arasında üç farklı çalışma alanında toplanmıştır.

Şekil 2. Metot Akış Şeması

Çalışma öncesinde yapılan literatür taramasında, benzer araştırmaların genellikle parklar ve yeşil alanlar gibi kamusal açık mekânlarda gerçekleştirildiği; veri toplama yöntemi olarak ise sistematik gözlem ve fotoğraflamanın tercih edildiği belirlenmiştir (Şahin ve ark., 2019; Sağlık ve ark., 2020). Bu çalışmalarda, vandalizm eylemleri çoğunlukla çizme, boyama, kırma, bükme gibi fiziksel zarar türleriyle tanımlanmış ve ilgili veriler görsel materyallerle belgelenmiştir.

Bu araştırmada da benzer bir yöntem izlenmiştir. Üç farklı kıyı rekreasyon alanında yer alan tüm fiziksel unsurlar (bitkisel ve yapısal öğeler dâhil), vandalizme maruz kalma durumları açısından sistematik biçimde gözlemlenmiş ve fotoğraflarla belgelenmiştir. Her bir alan için ayrı Excel dosyaları oluşturularak, zarar gören öğeler ve zarar türleri detaylı biçimde kaydedilmiş, sınıflandırılmıştır. Elde edilen veriler, çalışmanın amacına uygun şekilde vandalizmin mekânsal dağılımını ve en çok etkilenen öğe türlerini ortaya koymak üzere kategorik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Bu çalışmada, Ordu ili Altınordu ilçesi kıyı kesimlerinde yer alan üç farklı çalışma alanında vandalizmin etkileri incelenmiştir. Çalışma alanlarında yapılan gözlemler, mekânsal kullanımların nitelikleri, kullanıcıların davranış biçimleri ve vandalizm eylemlerinin yoğunluk alanları belirlenmiştir. Ayrıca, bu alanların sahip oldukları rekreatif özellikler ve mevcut kullanım şekilleri doğrultusunda vandalizmin etkileri analiz edilmiştir. Her bir alan, fiziksel özellikleri ve rekreatif kullanımları göz önünde bulundurularak detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

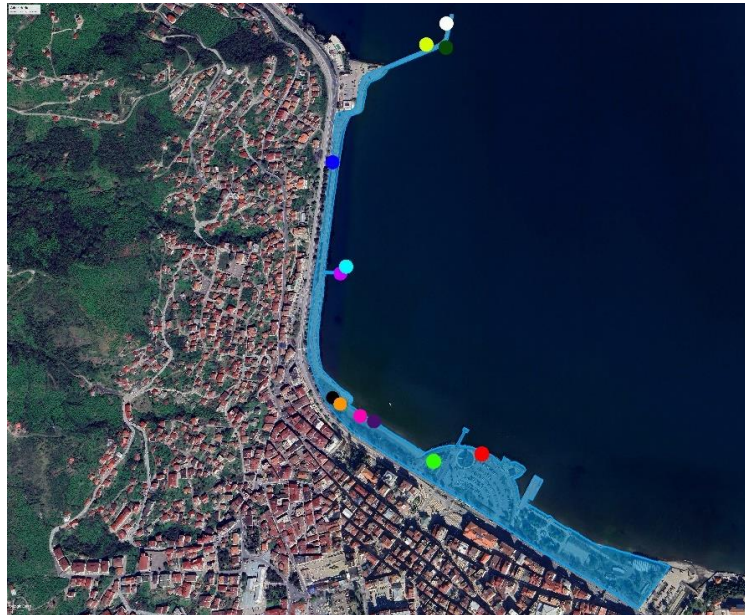
3.1. Alan 1: Rıhtım-Teleferik İstasyonu

Atatürk Bulvarı sınırı olan bu çalışma alanının toplam yüz ölçümü 90,169 m²'dir. Bu alan daha çok yürüyüş, bisiklet sürme, müze ziyareti, tören gibi rekreatif amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır.

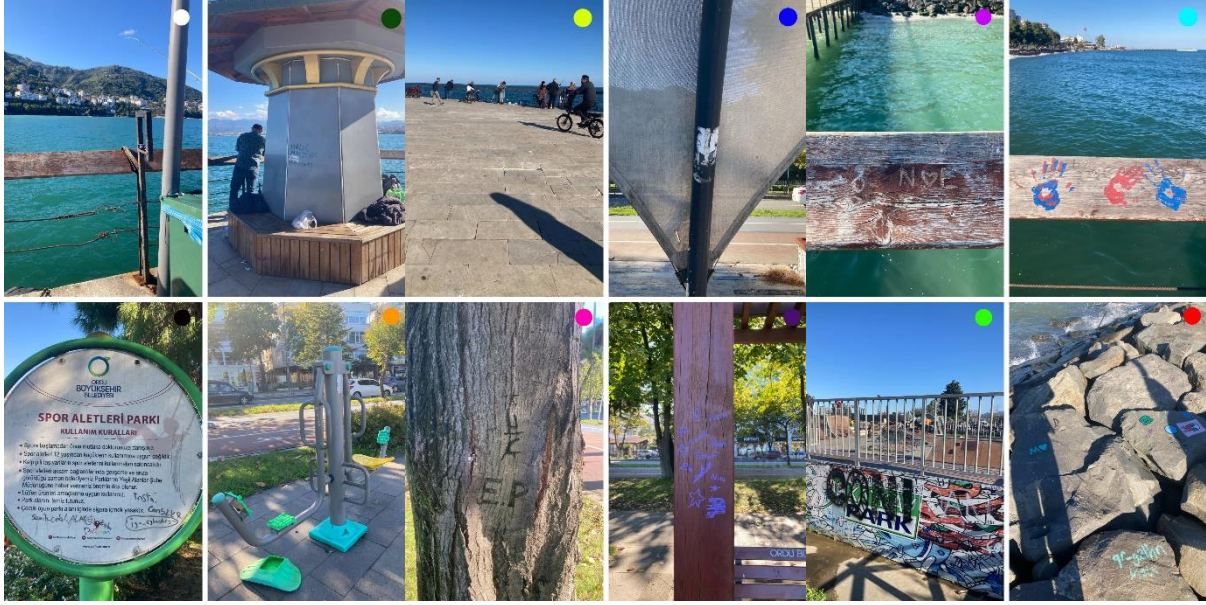
Tablo 1. Alan 1'de görülen vandalizm etkileri

Ziyaret alanı	Peyzaj donatı elemanı/ Bitkisel materyal vb.	Vandalizm eylemi
Alan 1	Korkuluk	Kazıma, boyama
	Yer döşemesi	Çökme
	Aydınlatma elemanı direği	Yazma, çizme
	Bank	Yazma, çizme, kazıma
	Tel koruyucu	Eğme, bükme
	Şemsiye direkleri	Reklam yapıştırma
	İskele zemini	Tekerlek izi bırakma
	Oturma grubu	Reklam yapıştırma
	Spor aletleri	Kırma
	Bilgilendirme tabelası	Boyama
	Çöp kutusu	Boyama, kazıma
	Yetişkin ağaçlar	Kazıma
	Kayalık	Yazma, boyama
	Kaykay pisti	Boyama, kazıma
	Pergola direği	Yazma, kazıma
	Elektrik panosu	Yazma, boyama

Alan 1'de yapılan gözlemler sonucunda vandalizmi daha çok otopark çevresi, rıhtım ve iskelelerde görmekteyiz. Yaygın olarak rastlanılan vandalizm zararlarının başında, yazma, boyama ve kazıma etkileri gelmektedir. Bunun başlıca sebebi bu eylemlerin gerçekleştiği yerler diğerlerine göre daha sık kullanılmakta olmasıdır (Şekil 3).

Şekil 3. Vandalizm örneklerinin alındığı noktalar

Şekil 4. Alan 1’de karşılaşılan vandalizm zararlarına örnekler (•, •: Yazı Yazılmış ve reklam yapıştırılmış pergola ve oturma grubu; •, •, •: iskele korkuluklarına yazma, kazıma, boyama işlemleri ve tel koruyucuları eğme, bükme; •: yer döşemesine kaldıracağından fazla yük ile zarar vermek; •: zarar görmüş spor aletleri; •: boyama yapılmış pergola direği; •: ağaç gövdesine kazınarak yapılmış yazı ve işaretler; •: kayalıklardaki yazılar ve çizilmiş şekiller •: kaykay pistindeki yazı ve çizimler; •: Bilgilendirme tabelasına yazılan yazılar).

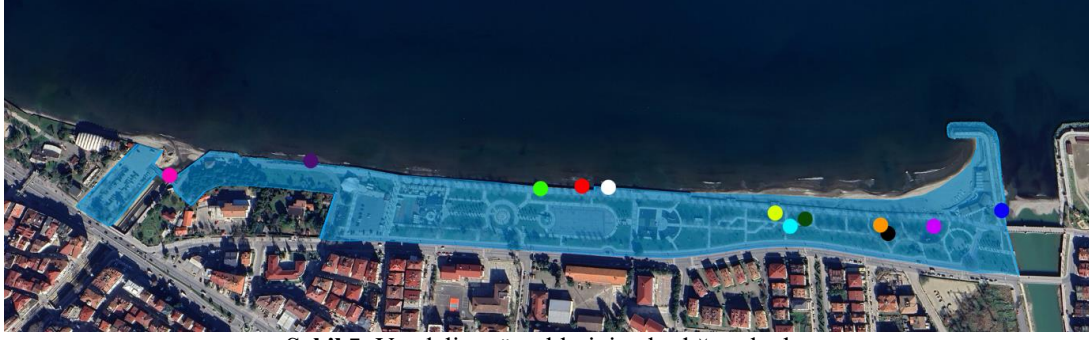
3.2. Alan 2: Teleferik İstasyonu- Gazi Köprüsü

Mehmetçik Bulvarı sınırı olan bu çalışma alanının toplam yüz ölçümü 100,401 m²’dir. İçerisinde, 2 adet otopark, köprü, camii, spor alanları, savaş uçağı, dalgakıran, büfe ve kafeler bulunmaktadır. Bu alan daha çok yürüyüş, bisiklet sürme, spor yapma, fuar alanı, çocuk oyun alanı ve kumsalı rekreatif amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır.

Tablo 2. Alan 2’de görülen vandalizm etkileri

Ziyaret alanı	Peyzaj donatı elemanı/ Bitkisel materyal vb.	Vandalizm eylemi
Alan 2	Duvar	Yazma, boyama
	Süs salınacağı direği	Yazma
	Spor aleti	Yazma, kırma
	Çocuk oyun alanı	Boyama
	Yetişkin ağaç	Yazma, boyama, yakma, kazıma
	Bank	Çizme, yazma, kazıma, yakma

Alan 2’de yapılan gözlemler sonucunda vandalizmi daha çok çocuk oyun alanı ve yetişkin ağaçların olduğu kesimde görmekteyiz. Yaygın olarak rastlanılan vandalizm zararlarının başında, yazma, boyama ve kazıma etkileri gelmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. Vandalizm örneklerinin alındığı noktalar

Şekil 6. Alan 2’de karşılaşılan vandalizm zararlarına örnekler (•, •, •, •: Yazma, kazıma, boyama gibi zararlar gören yetişkin ağaçlar; °, •: banklara yapılan yakma, kazıma, yazma işlemleri; •: yazı yazılan oyun ekipmanı; •, •: kayalıklardaki yazılar ve çizilmiş şekiller; •, •: duvara ve su borusuna yazılan yazılar; •: spor aletlerine verilen zarar).

3.3. Alan 3: Akyazı sahili

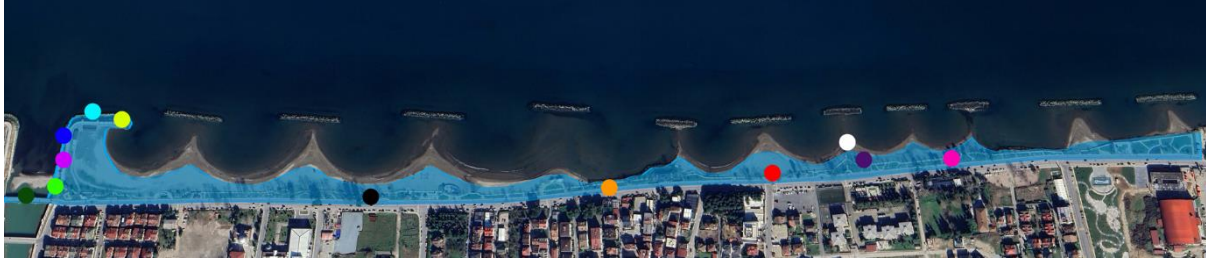
Orgeneral Halil İbrahim Fırtına bulvarına sınırı olan bu çalışma alanının toplam yüz ölçümü 81,671 m²’dir. İçerisinde, dalgakıranlar, köprü, halk plajı, spor alanları, büfe ve kafe bulunmaktadır. Bu alan daha çok yürüyüş, bisiklet sürme, yüzme, spor yapma ve alanın kumsalı rekreatif amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır.

Tablo 3. Alan 3’te görülen vandalizm etkileri

Ziyaret alanı	Peyzaj donatı elemanı/ Bitkisel materyal vb.	Vandalizm eylemi
Alan 3	Cankurtaran gözlem kulesi	Yazma, boyama
	Yer döşemesi	Boyama, yazma, tekerlek izi bırakma, çöp atma
	Aydınlatma elemanı direği	Çizme, kazıma, yapıştırma
	Bank	Yazma, boyama, çizme, çöp atma
	Tel korkuluk	Gevşetme, eğme
	Oturma grubu	Boyama, kazıma, yazma
	Ahşap korkuluk	Kazıma, yazma
	Yetişkin ağaçlar	Boyama, çizme, kazıma
	Kayalık	Boyama

Pergola direği	Çizme
İstinat duvarı	Yazma, boyama, çizme

Alan 3'te yapılan gözlemler sonucunda vandalizmi daha çok dalgakıranda, ahşap donatılara ve kumsala yapıldığını görmekteyiz. Yaygın olarak rastlanılan vandalizm zararlarının başında, yazma, boyama, kazıma, çöp atma etkileri gelmektedir. Bunun başlıca sebebi bu eylemlerin gerçekleştiği yerler diğerlerine göre daha sık kullanılması ve manzara noktasına sahip olmasıdır (Şekil 7).

Şekil 7. Vandalizm örneklerinin alındığı noktalar

Şekil 8. Alan 3'te karşılaşılan vandalizm zararlarına örnekler (•, •, •: Yazma, boyama ve çöp atılan oturma grupları; •, •: aydınlatma direğine yazı yazma; •: ahşap korkuluğa yazma, kazıma eylemi; •: çöp atma; •: yer döşemesine yapılan yazı yazma eylemi; •: kayalıklara yapılan boyama eylemi; •: yetişkin ağaçlara yapılan kazıma eylemi; •: köprü altındaki duvara yazma, boyama eylemi; °: cankurtaran gözlem kulesine yapılan yazma eylemi).

4. Sonuç ve Tartışma

Vandalizm, kamu veya özel mülkiyete kasıtlı olarak zarar verme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Madani ve ark., 2024). Bu eylemler, sadece maddi hasara yol açmakla kalmaz, aynı zamanda kentsel yaşamın birçok boyutunu olumsuz etkileyen bir dizi soruna da neden olmaktadır.

Vandalizm, öncelikle görsel kirliliğe yol açmaktadır. Yazı yazma, karalama, çöp atma gibi vandalizm eylemleri, kentlerin estetik görünümünü bozar ve yaşam kalitesini düşürür. Ayrıca, vandalizm

eylemleriyle erişimin kısıtlandığı alanlar oluşur. Kırılan aydınlatma direkleri, korkuluklara zarar verme gibi durumlar, vatandaşların hareket özgürlüğünü sınırlar ve güvenlik sorunlarına yol açmaktadır (Wu ve ark., 2020). Vandalizmin bir diğer önemli etkisi ise maliyettir. Hasar gören kamu veya özel mülklerin onarımı için büyük miktarda kaynak harcanması gerekir. Bu da zaten kısıtlı olan kamu kaynaklarının verimsiz kullanılmasına neden olur. Son olarak, vandalizm, kentlerde güvensizlik hissini artırır (Yavuz ve Kuloğlu, 2011). Özellikle gece saatlerinde, vandalizmin yoğun olduğu bölgelerde insanlar kendilerini güvende hissetmezler. Bu durum, sosyal etkileşimleri azaltır ve toplumsal dokuyu zayıflatır. Vandalizm sadece bir suç değil, aynı zamanda kentsel yaşamın birçok boyutunu olumsuz etkileyen bir sosyal problemdir. Bu sorunun çözümü için, sadece cezai yaptırımlar değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin de göz önünde bulundurulduğu kapsamlı bir yaklaşım benimsenmelidir.

Donatı elemanlarının malzeme özellikleri, vandalizm eylemlerinin türlerinin ortaya çıkmasında önemli bir faktördür. Ahşap malzemeden üretilmiş donatı elemanları, diğer malzeme türlerine kıyasla kazıma, yazma, yakma, çizme ve boyama gibi vandalizm eylemlerine daha yüksek oranda maruz kalmaktadır (Olgun ve Yılmaz, 2015).

Çalışmanın bulguları, Alan 1'in yoğun olarak vandalizme maruz kaldığını, bunu sırasıyla Alan 3 ve Alan 2'nin takip ettiğini ortaya koymaktadır. Şahin ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da kent merkezine yakın parkların, kırsal alanlara kıyasla daha fazla zarar gördüğü tespit edilmiştir. Bu da mekânsal yoğunluğun vandalizm üzerindeki etkisini desteklemektedir. Bu farkın temel nedenleri arasında, Alan 1'in daha merkezi bir konumda bulunması, yoğun yaya sirkülasyonuna sahip olması ve çok sayıda rekreasyonel donatı elemanı içermesi yer almaktadır. Alanın hem gündüz hem de gece kullanılıyor olması, görece az gözetim ve yüksek kullanıcı çeşitliliği, vandalizm riskini artırıcı unsurlar olarak değerlendirilebilir.

Alan 2'de gözlemlenen vandalizm eylemleri, donatı elemanlarından ziyade bitkisel materyaller üzerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle ağaç gövdelerinde yakma ve çizme izlerinin bulunması, bitki örtüsünün bu alanda vandalizmin başlıca hedefi hâline geldiğini göstermektedir. Bu zararlar; çalı gruplarının ezilmesi, çiçek parterlerinin tahrip edilmesi gibi diğer eylemlerle birlikte değerlendirildiğinde, alandaki bitkisel peyzajın kullanıcı müdahalesine açık bir biçimde kurgulandığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Sağlık ve arkadaşlarının (2020) yürüttüğü çalışmada, bitkisel öğelerin, vandalizme karşı en savunmasız peyzaj bileşeni olduğunu vurgularken, bu öğelerin peyzaj alanı içerisindeki yerleşim biçiminin kullanıcı davranışları üzerinde belirleyici rol oynadığını belirtmiştir. Bu bağlamda, Alan 2'deki peyzaj tasarımının kullanıcı yönlendirmesi açısından yetersiz kaldığı; gölgelik alanlar oluşturan büyük ağaçların ve kolay erişilebilir çiçek parterlerinin koruma altına alınmaması nedeniyle bitkisel materyale zarar verme eylemlerinin kolaylaştığı söylenebilir.

Hasar görmüş peyzaj donatı elemanları, bitkisel materyaller ve diğer unsurlar, yalnızca peyzaj alanının estetik değerini olumsuz etkileyerek görsel bozulmalara yol açmakla kalmaz, aynı zamanda kullanıcılar için sunulan hizmetlerin çeşitliliği ve kalitesini de sınırlamaktadır. Bu durum, peyzaj alanının belirlenen

amaçlarına ulaşmasını engelleyerek, kullanıcı memnuniyetsizliğine ve çevresel olumsuzluklara yol açabilmektedir.

Vandalizmin azaltılması adına, aktif olarak kullanılan kıyı parkları gibi çalışma alanlarında, insanların bu alanları kullanım alışkanlıklarının gözlemlenmesi, tasarım sürecinde dikkate alınması gereken önemli faktörlerden biridir. Ayrıca, iklim koşullarına uygun bitki türlerinin seçilmesi, dayanıklı malzemelerin kullanımı ve donatıların yerleşim planlarının dikkatlice yapılması da vandalizmin önlenmesinde etkili olabilecek stratejilerdir.

Peyzaj alanlarının tasarımında, kullanıcı yoğunluğuna ve mekânın kullanım amacına göre uygun mekân sınırlarının belirlenmesi, alanların kullanım sıklığına dair bilgi toplama, uyarı levhalarının yerleştirilmesi ve yönlendirme işaretlerinin varlığı gibi önlemler, vandalizmin engellenmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, düzenli periyotlarla gerçekleştirilen alan bakımları da mekânların temiz ve bakımlı kalmasını sağlayarak, kullanıcıların bu alanlara karşı duyduğu saygıyı artırabilir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduğunu beyan eder.

Kaynakça

- Akyol E. Kent mobilyaları tasarım ve kullanım süreci. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, sayfa no: 138, İstanbul, Türkiye, 2006.
- Aslan H. Vandalizmin azaltılmasında peyzaj tasarım kriterlerinin belirlenmesi. Mesleki Bilimler Dergisi (Mbd) 2018; 7(2): 74-82.
- Baltutar B., Artar M. Yaşanabilir bir kent mümkün mü? Bartın örneğinde araştırma. Book of Full Text 2022.
- Köse SD. Kentsel dönüşümde kıyı tasarımı ve düzenlemelerinde kullanıcı odaklı yaklaşımların araştırılması. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, sayfa no:217, İstanbul, Türkiye, 2024.
- Madani J., Nemat V., Mostafazadeh R., Ashja H. Factors influencing and controlling vandalism by tourists and local indigenous communities at the Fandoghlu forest natural site. Journal of Outdoor Recreation and Tourism 2024; 48: 100830.
- Namba R., Dustin D. Towards new definitions of depreciative behavior and vandalism, United States Department of Agriculture Forest Service, General Technical Report PNW-QTR-293 November, pp. 1992; 61-69.
- NVİ. T.C. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü. 2024. Ordu il nüfusu. <https://www.nvi.gov.tr/ordu/ordu-nufusu> (Erişim Tarihi:18.12.2024)

- Olgun R. Kentsel yeşil alanlarda vandalizm ve olası tasarım çözümlerinin Antalya örneğinde incelenmesi. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, sayfa no:130, Antalya, Türkiye, 2013.
- Olgun R., Yılmaz T. Kentsel yeşil alanlarda vandalizm ve olası tasarım çözümleri: Antalya kenti örneği. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi 2015; 12(03): 27-39.
- Onay B., Sava B., Şahin C. Parklarda vandalizm etkileri: Tekirdağ Çerkezköy örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2024; 15(1): 1-10.
- Öğülmüş S. Vandalizm (Tahripçilik) veya toplumda çevreye karşı bir manifesto. İlim ve Sanat Dergisi, 1995; 39: 76-79.
- Sağlık A., Uruk Ö., Sağlık E., Kelkit A. Gelibolu tarihi alanı ziyaret noktalarında bulunan peyzaj donatı elemanlarında vandalizm. Turkish Journal of Landscape Research 2020; 3(2): 77-88.
- Sakıcı Ç. Kentsel yeşil alanlarda vandalizm ve vandalizmi etkileyen faktörlerin belirlenmesi. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi 2022; 12(25): 18-28.
- Saliyeva D., Juraboyev MO. Smır yoshıdagi bolalarda vandalizmining rıvojlanışı. Namangan Davlat Universiteti Ilmiy Axborotnomasi 2023; (8): 687-693.
- Stollard P. Crime prevention through housing design. Taylor & Francis, 2003.
- Şahin C., Onay B., Evci A. Kentsel açık ve yeşil alanlarda vandalizmin incelenmesi: Isparta Ayazmana ve Gökçay mesire alanları örneği. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi 2019; (17): 198-205.
- Topaloğlu AA. Peyzaj tasarım kriterleri ile vandalizm ilişkisinin kent parkları örneğinde incelenmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, sayfa no:195, 2021.
- Yavuz A., Kuloğlu N. An experimental study on vandalism: Trabzon Parks. Scientific Research and Essays 2010; 5(17): 2463-2471.
- Yavuzer Y. Niğde ilindeki öğretmenlerin okul tahripçiliğine karşı ideolojik yönelimleri. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimin Psikolojik Temelleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, sayfa no: 103, Ankara, Türkiye, 1998.
- Wu JH., Lin HW., Liu WY. Ulusal Orman Parkı'nda turistlerin çevresel vandalizmi ve bilişsel uyumsuzluğu. Kentsel Ormancılık Ve Kentsel Yeşillendirme 2020; 55: 126845.